

УДК 130.2: 716.77

Л. Г. Дротянко

КОМУНІКАЦІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ І ФЕНОМЕН МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

Національний авіаційний університет;
 ORCID ID: 0000-0001-7041-5787; Researcher ID: B-4168-2019

Анотація. У статті досліджуються проблеми взаємовпливу комунікаційних процесів у мережах Інтернету і феномену мультикультуралізму в умовах глобалізації, яка суттєво підсилюється застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Показано, що інформаційна революція охопила всі сфери буття соціуму, суттєво вплинувши на економічні, соціально-політичні, культурні трансформації, серцевиною яких виступають комунікаційні процеси. Останні значною мірою завдячують функціонуванню Всесвітньої павутини, у якій формуються більш локальні соціальні мережі. Безмежні можливості ІКТ посилюють мультикультурні процеси в умовах глобалізації. У той же час глобалізація здійснює зворотній вплив на характер комунікацій у соціальних мережах Інтернету.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, соціальні мережі, Інтернет, соціальні комунікації, мова комунікації, мультикультуралізм, глобалізація.

Вступ

З кінця ХХ століття світ переживає бурхливі зміни в усіх сферах суспільного життя під безпосереднім впливом інформаційної революції. Причому ці процеси не оминули жодного континенту і жодної країни – глибинне і повсюдне запровадження новітньої інформаційної техніки посилило економічні перетворення в планетарному масштабі, породило нові феномени матеріальної й духовної культури, спричинило загально-цивілізаційні трансформації. Піднесення ролі техніки ще ніколи раніше в історії людства не торкалося таких глибинних підвалів суспільного й особистісного буття людей. Сучасна мікроелектронна техніка суттєво змінює (і вже змінила) характер роботи в суспільстві, суттєво вплинула на трансформації його соціальної структури, внесла корективи в систему прийняття рішень на різних рівнях організації суспільного життя тощо.

Не меншою мірою зазначені трансформації зачепили процеси комунікації у всіх соціальних сферах. Чи не найзначніша роль у цих трансформаціях належить Всесвітній мережі Інтернет, яка втягує в свої тенета все більшу кількість жителів земної кулі, що веде до певної уніфікації норм і правил комунікації в соціальних мережах, вироблення штучної мови спілкування, введення в ці процеси спеціальних символів, образів, знаків, які полегшують комунікацію представників різних націй і народностей. А розширення мережі транспортних засобів, яка також зобов'язана розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, сприяє зростанню переміщення людей на тисячі кілометрів від дому в пошуках роботи, для навчання за кордоном, для здійснення подорожей тощо. Зазначені процеси сприяють поширенню феномену мультикультуралізму на всі куточки планети.

В одній із попередніх наукових робіт ми досліджували один із аспектів мультикультуралізму, який стосувався проблем комунікації в полікультурних суспільствах і зазначали, що складною проблемою «у полікультурному середовищі є мовний аспект міжкультурної комунікації, коли у мовному спілкуванні діє принцип «свої – чужі». Цей принцип втілюється не лише в негативному ставленні до інших мов, але й у породженні образливих слів і фраз, якими характеризують представників інших етно-національних спільнот» (Дротянко, Жолдков, 2012:

5). На жаль, останнє зауваження торкається й комунікативних процесів у мережі Інтернет, де деякі користувачі нерідко припускаються некоректних висловлювань, використовують знаки й образи, що означають зневажливе ставлення до інших користувачів тощо. Особливо неприйнятними є висловлювання стосовно етнічної, національної чи расової приналежності тієї чи іншої людини. Посилення глобалізаційних процесів у світі буде суттєво позначатися і на міжкультурній комунікації у всесвітньому інформаційному просторі, тому актуалізується й проблема філософського осмислення комунікації в соціальних мережах в умовах мультикультуралізму як об'єктивного феномену буття сучасного соціуму.

Мета дослідження

Як зазначено вище, у сучасному світі відбувається взаємне накладання проблем, породжених, з одного боку, тотальною інформатизацією всіх сфер суспільного життя, яка характеризується зростанням кількості і зміною якості комунікаційних процесів, а з другого боку, посиленням глобалізаційних процесів. У цьому контексті важливим є виявлення взаємовпливу комунікаційних процесів у соціальних інформаційних мережах і феномену мультикультуралізму, який набуває нових форм в умовах глобалізації, що й виступає метою даного дослідження.

Методологія дослідження

У процесі дослідження буде застосовано соціокультурний методологічний підхід, який дозволить розглянути особливості комунікативних процесів у соціальних інформаційних мережах у контексті культурних трансформацій, що відбуваються в умовах глобалізації з кінця ХХ століття. Окрім цього, важлива роль належатиме методу культурно-семантичного аналізу, за допомогою якого буде досліджено зміни культурного змісту мовних засобів комунікації в процесі спілкування через соціальні інформаційні мережі представників різних культур.

Результати

Проблеми соціальних комунікацій, комунікативних актів, комунікативних дій тощо є перманентно актуальними для різних соціально-гуманітарних наук, оскільки сама сутність суспільного буття виявляє себе через мову і

мовлення, які перебувають у постійних трансформаціях відповідно до змін у різних сферах культури. Істотний вплив на трансформацію мови і мовлення, а отже, й на форми комунікації в суспільстві, справляє поява нових технічних засобів комунікації. Як відомо, ґрунтовне дослідження такого впливу техніки на комунікативні процеси здійснив М. Маклюен у низці праць, особливо у роботі «Розуміння медіа: Зовнішні розширення людини». Він писав, що «засіб комунікації є сполученням», оскільки «саме засіб комунікації визначає і контролює масштаби і форму людської асоціації і людської дії» (Маклюен, 2007: 11). І справді, розвиток технічних засобів сполучення – від винайдення дороги і колеса до радіо, телеграфу, телебачення й сучасних персональних комп'ютерів – розширював межі і простір людського спілкування. Наша увага в даному дослідженні буде приділена ролі інформаційно-комунікаційних технологій, які є визначальними у створенні Інтернету, у трансформації комунікативних процесів у соціальних інформаційних мережах в умовах прискорення глобалізації і такого її явища, як мультикультуралізм.

М. Маклюен поділив усі технічні засоби комунікації на гарячі й холодні. До перших він відносив ті, що «характеризуються низьким ступенем участі аудиторії, а до холодних – високим ступенем її участі, або добудовування нею того, чого не вистачає» (Маклюен, 2007: 27). За цією класифікацією, на нашу думку, комп'ютерні мережі належать до холодних засобів комунікації, оскільки вони дозволяють «добудувати» поле людського спілкування до всесвітніх масштабів. Інтернет справді розірвав замкнені кола комунікації, які існували в межах певного населеного пункту, регіону, країни, і не лише розширив простір комунікації, але й дозволив суттєво скоротити час на отримання необхідної інформації – буквально в режимі on-line.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій відбувається настільки швидкими темпами, що дозволяє, по-перше, суттєво здешевити користування ними, що сприяє залученню до Інтернету мільйонів користувачів у всьому світі, а по-друге, утворенню все нових і нових соціальних мереж, учасниками яких стають люди за певними уподобаннями й інтересами, рівнем освіти, родом занять, віковими особливостями тощо. Відповідно, різні групи користувачів використовують власний мовний арсенал, сформований чи то у вигляді молодіжного сленгу, чи через використання певних картинок, образів тощо. Комунікації в інформаційних мережах характеризуються, перш за все, тим, що вони відбуваються у текстовій формі. Тут відбувається трансляція текстових повідомлень від одних членів відповідної інформаційної соціальної мережі до інших. Як справедливо пише С. Гусев, «по суті, суспільна комунікація постає як постійне створення і обмін якимись словесними конструкціями, які можна розглядати в якості «тексту», який є основою комунікації» (Гусев, 2008: 16). Як відомо, в комунікативному просторі Інтернету всі повідомлення є текстовими. Інша справа, що ці тексти можуть

містити як слова природної мови, так і штучно створені мовні засоби, які використовуються в комп'ютерних технологіях. У цьому контексті слушним є зауваження О. Антіпової, яка обґрунтовує положення, що «елементи повсякденної мови становлять основу Інтернет-комунікацій, де більшість жанрів тяжіють до розмовного стилю, що підтверджує прагнення передати ознаки живого мовлення, його емоційність, полідискурсивність» (Антіпова, 2013: 136). Щоправда при цьому, як ми зазначали вище, трансформації піддаються слова повсякденного вжитку, замінюючись смайлами, емотиконами, дужками тощо.

Завдяки наявності в Інтернеті різних соціальних мереж у світі не лише зростає кількість комунікацій, а й відбувається глобальний полілог, у якому беруть участь учасники різних соціальних мереж, які перебувають на відстанях у тисячі кілометрів один від одного. Тобто інформаційно-комунікаційні технології «задають культурі ХХ-ХХІ століть планетарний масштаб, при якому і успіхи, і проблеми, і саме мислення стають глобальними» (Артамонова, 2008: 253).

Одним із нових явищ, що має глобальний характер, є, як відомо, мультикультуралізм. Упродовж останніх двох-трьох десятиліть дослідники з різних країн піддавали осмисленню різні аспекти цього феномену. Нас же він цікавить у даному випадку в контексті функціонування соціальних інформаційних мереж. Мультикультуралізм є об'єктивним явищем в умовах глобалізації всіх соціальних сфер – економічної, соціально-політичної, духовної. Прискорена інформатизація всіх сфер накладає свій відбиток на специфіку прояву мультикультуралізму в різних соціальних сферах, але найпримітнішою, до того ж спільною для всіх сфер, рисою є, на наш погляд, трансформація мови комунікації. Звичайно, мова спілкування в економічній, політичній, релігійній, естетичній тощо видах діяльності відрізняється і за формою, і за змістом. Проте мова, заснована на використанні в різних соціальних практиках інформаційно-комунікаційних технологій, має спільні характеристики.

Як ми раніше зазначали, «комп'ютеризація всіх сфер суспільного життя спонукала до породження нових слів, термінів, цілих мовних виразів, які б могли більш-менш адекватно репрезентувати нові суспільні феномени, що виникли через застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Вони органічно вплелися в мову сучасного спілкування людей у різних галузях життя» (Дротянко, 2011: 5) Ці процеси є характерними й для комунікацій у соціальних мережах. Більше того, трансформації культурного змісту слів тут відзначається ще більшою різкістю, оскільки мовні засоби Інтернету пов'язані не тільки зі словами природної мови, але й із штучно створеними знаками, навмисне перевернутими словами тощо. Відсутність безпосереднього контакту користувачів і неможливість виразити свій емоційний стан словами спонукає до використання в міжособистісному спілкуванні в соціальних мережах і такого досить нового засобу вираження почуттів і емоцій, як емотикони, у яких здійснюється

схематична репрезентація людського обличчя для передачі емоцій в електронних текстах (Дротянко, 2012: 7). Незалежно від виду соціальної діяльності, ці штучні мовні засоби інформаційних мереж мають одне і те ж значення, розуміються всіма користувачами однаково.

Але міжкультурна комунікація в соціальних мережах породжує і певні мовні бар'єри. Зокрема, більшістю дослідників комунікативних процесів, які здійснюються в соціальних мережах Інтернету, визнається факт загальноновживаності англійської мови як спільної для учасників цих комунікацій, які належать до різних етно-національних культур. Проте тут теж, на наш погляд, прозирають проблеми у спілкуванні, адже, як справедливо пише американська дослідниця польського походження А. Вежбицька, існує пряма залежність між мовою і тим, як ми мислимо (Вежбицькая, 2002: 21). Вона обґрунтовує думку, що для мови кожної культури характерними є так звані «ключові слова», які репрезентують ту чи іншу культуру, це «слова, які є особливо важливими і показовими для окремо взятої культури» (Вежбицькая, 2001: 35). І представник даної культури, якими б іншими мовами не володів, все одно має спосіб мислення, який визначається цими ключовими словами. А отже, ми переконані, що не може бути повного порозуміння між представниками різних культур у соціальних мережах, навіть якщо вони користуються англійською мовою.

Іншою комунікативною проблемою Інтернет-спілкування є наявність не однієї, а кількох англійських мов. Звернемося знову до роботи А. Вежбицької «Розуміння культур через посередництво ключових слів». Авторка пише, що існують відмінності між австралійською англійською, американською англійською, індійською англійською і різними іншими існуючими у світі різновидами англійської мови. І задається при цьому питанням: на якій підставі вони об'єднуються в одну групу як «англійські мови»? (Вежбицькая, 2001: 41). На наше переконання, навіть якщо носії різних англійських мов використовують одні і ті ж слова (в тому числі і в соціальних мережах), зміст останніх все ж таки відрізняється. Це переконання тим більше стосується використання англійської мови носіями інших мов і культур.

Для прикладу візьмемо використання в Інтернет-спілкуванні слова «друг». Так, відомо, що словом «друзі» у мережі Facebook називають людей, які підписані один на одного в мережі. Проте чи є люди, які особисто не знайомі один з одним і перебувають просторово на значних відстанях один від одного, справді друзями у розумінні змісту цього слова, наприклад, у слов'янських мовах? На жаль, непоодинокими є випадки, коли деякі користувачі, перебуваючи у скрутній життєвій ситуації, звертаються за порадою до «друзів» у Фейсбуці, які дають неадекватні поради, дотримання яких першими приводять до трагедій. Ідеться про те, що в різних культурах одні й ті ж сенсожиттєві проблеми і переживаються по-різному, і розуміються по-різному, а тому неможливо в конкретних життєвих ситуаціях брати до уваги, а тим більше для практичного

виконання, поради носіїв інших культур, навіть якщо вони послуговуються тією самою мовою. Тут треба брати до уваги ментальні аспекти комунікативних процесів у полікультурному інформаційному просторі для того, щоб учасники міжкультурної комунікації однаково розуміли значення і сенс мовних засобів.

Розвиток і постійне розширення меж комунікації в соціальних інформаційних мережах дають багато переваг учасникам різних Інтернет-товариств, про що йшлося вище. Проте дослідники цих комунікацій застерігають і про існуючі й можливі у майбутньому загрози, які тамують у собі такі комунікації. Однією із загроз є самоізоляція людей, які проводять свій час переважно в Інтернет-просторі, замінюючи безпосереднє спілкування людини з людиною віртуальною комунікацією з віртуальними співбесідниками. Виходячи в реальний світ, стикаючись із реальними, а не віртуальними проблемами, такі учасники соціальних інформаційних мереж переживають розгубленість і не здатні адекватно відповідати на життєві виклики. Такі загрози притаманні не одному якомусь конкретному суспільству, а більшості країн із більш-менш розвинутою мережею Інтернету, де доступ до Інтернет-комунікацій є досить свободним.

Обговорення

Тією чи іншою мірою проблеми мультикультуралізму, міжкультурної комунікації, сучасних комунікативних процесів у соціальних інформаційних мережах досліджували вітчизняні і зарубіжні дослідники. Зокрема, С. Хантінгтон у своїй відомій праці «Зіткнення цивілізацій» торкався проблеми міжкультурної комунікації у зв'язку з використанням англійської мови як «міжкультурного засобу спілкування (виділено С. Хантінгтоном)» (Хантінгтон, 2007: 81). Автор виразив сумнів у тому, що у такому випадку англійська мова стане справді «світовою», оскільки вона не є рідною для 92% світового населення. Проте, на його думку, люди, яким необхідно вступати в комунікацію, змушені шукати спільний мовний засіб, яким і стає саме англійська мова (Там само).

Ґрунтовне дослідження проблем комунікації в Інтернет-мережах здійснив М. Кастельс у праці «Інтернет-галактика», зокрема, висвітлив особливості формування культури Інтернету, яка, на його переконання «вкорінена в науковій традиції спільного прогресу в науці, репутації наукової досконалості, експертній оцінці колег та відкритості всіх результатів наукового дослідження, при належній повазі до авторів кожного відкриття» (Кастельс, 2007: 38). Із наведеного уривку очевидно, що М. Кастельс вірить у те, що спілкування в інформаційних мережах Інтернет буде винятково доброзичливим, толерантним, заснованим на принципах моралі.

Саме М. Кастельсу належить узагальнення сучасної структури інформаційних соціальних мереж у системі Інтернету, яке він здійснив у зв'язку з необхідністю виявлення специфічних ознак «культури Інтернету» (М. Кастельс). Він обґрунтовує думку, що першою соціальною групою, об'єднаною спільною метою в Інтернеті, стала техноеліта,

зусиллями якої творився сам Інтернет. Далі формувалася група хакерів, але у первинному значенні цього слова: «Вони не є тими божевільними комп'ютерними фанатами, які прагнуть ламати коди, незаконним шляхом проникати в системи чи створювати хаос у комп'ютерному трафіку. Ті, хто зазвичай себе так поводить, називаються «крекерами» (Кастельс, 2007: 39). Хакерами він називає тих користувачів, які є майстерними програмістами, що діляться в Мережі технологічними новинками у відкритому інформаційному просторі.

Пізніше, на думку М. Кастельса, в Інтернеті формуються інші групи користувачів, які він називає віртуальними громадами, які теж мають спільні інтереси. А з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій їх починають активно використовувати підприємці з метою заробляння прибутків через мережу Інтернет. Дослідник називає їхню культуру «культурою грошей». Зазначені вище чотири рівні, з яких складаються Інтернет-співтовариства, становлять, за його концепцією, культуру Інтернету, вершиною якої він вважає техномеритократичну культуру науково-технологічної еліти (Кастельс, 2007: 53-58). Звісно, поширення Інтернету в усі куточки земної кулі спонукало його користувачів створювати й інші соціальні мережі за певними інтересами.

Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на майбутнє людини розглядає й Ф. Фукуяма у роботі «Наше постлюдське майбутнє». Так, він зазначає, що функціонування персональних комп'ютерів і Інтернету у перспективі будуть сприяти процвітання, розповсюдженню доступу до інформації у більш демократичний спосіб і об'єднанню користувачів (Фукуяма, 2008: 256). Він вважає, що розповсюдження ІТ-технологій стане бар'єром для тих, хто бажає взяти використання цих технологій під свій контроль: чи то на рівні держав, чи на міжнародному рівні.

Збільшення кількості комунікацій, у які втягується людина з кінця ХХ століття, пов'язує з функціонуванням Інтернету Д. Іванов. Він слушно вважає, що інформація в умовах її прискореного розповсюдження за рахунок інформаційно-комунікаційних технологій, стає для людини ідолом, оскільки вона «служить обґрунтуванням/ виправданням дій. Тому вона є настільки необхідною сучасній людині, цінною для неї, впливає на неї» (Іванов, 2004: 360). Саме у такому контексті дослідник розглядає саму інформацію: «Інформація – це комунікація, трансляція символів, яка спонукає до дії (виділено – Д. І.). Якщо ми визначимо інформацію у такий спосіб, стане зрозумілим, чому головним феноменом комп'ютерної революції став Internet, а не гігантські електронні банки даних чи штучний інтелект» (Іванов, 2004: 361). Саме в цій електронній мережі, яка охопила весь світ, здійснюється найбільша кількість комунікацій.

В. Лях аналізує проблему функціонування Інтернету з точки зору можливостей свободи самореалізації людини в контексті інформаційно-комунікативних процесів. Дослідник доходить

висновку, що з появою інформаційного суспільства проблема самореалізації постала як конкретне завдання в процесі створення нового типу суспільства, яке потребуватиме таких людських якостей, як здатності продукувати нові ідеї, швидко пристосовуватися до зміни обставин, мати розвинену увагу, інтуїцію, бути комунікабельною тощо (Лях, 2009: 81).

Із поширенням інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному світі Л. Ороховська пов'язує трансформацію мас-медіа і медіакультури, вважаючи, що засоби медіакультури здатні сприяти подоланню негативних аспектів мультикультуралізму. На думку дослідниці, «толерантність у мультикультурному суспільстві має бути обов'язковою комунікативною нормою медіадискурсу. Мас-медіа повинні враховувати своєрідність мовної поведінки, правила спілкування, звичаї і ритуали певного регіону чи соціуму» (Ороховська, 2015: 53). Проте в соціальних інформаційних мережах, на превеликий жаль, пересічні користувачі Мережі, чи то через незнання комунікативних особливостей відповідної локальної культури, чи через небажання їх враховувати, використовують мовні засоби, які наносять моральні збитки процесам комунікації.

С. Ягодзінський досліджує феномен соціальних мереж із точки зору трансформації мови в процесах Інтернет-комунікацій та їхньої ролі в подоланні бар'єрів, які створюються на шляхах комунікації соціальними інститутами. Він слушно пише, що самі соціальні мережі є мовними структурами, в яких побутова мова, доповнена символізмом зображень, аудіо та відео матеріалами, стає універсальним засобом спілкування. У такий спосіб соціальна мережа сама стає соціальним інститутом (Ягодзінський, 2011: 91). Дослідник справедливо відмічає, що «соціальна мережа репрезентує себе як гравця комунікативної дії. Її зміст виражає настрої, стремління, інтереси, зв'язки в соціальному просторі та часі» (Ягодзінський, 2011: 91). Отже, автор розглядає сутність соціальних мереж у контексті взаємодії і взаємовпливу реального і віртуального соціальних просторів. Тобто, С. Ягодзінський наголошує на позитивних аспектах функціонування інформаційних мереж.

На негативні тенденції, породжувані інформаційно-комунікаційними технологіями у Мережі, звертає увагу В. Онопрієнко. Він аналізує зростання економічного провалля між багатим і бідним населенням, яке має суттєво різний доступ до використання нових інформаційних технологій, що породжує, на його переконання, новий тип бідності – «інформаційну бідність» (Онопрієнко, 2011: 21). Дослідник справедливо вказує, що «мірою розвитку суспільства, заснованого на високих технологіях, підвищується ризик виключення із соціального життя багатьох верств населення. Перш за все, це малозабезпечені громадяни, які просто не можуть дозволити собі отримати якісну освіту, придбати нову цифрову техніку і працювати в комп'ютерних мережах» (Онопрієнко, 2011: 22). У такий спосіб ці громадяни виявляються усунутими від сучасних соціальних інформаційних мереж.

Такий стан речей спостерігається у різних куточках планети. Отже, в умовах глобалізації «цифрова бідність» є феноменом світового масштабу.

Висновки

Феномен мультикультуралізму як об'єктивний процес взаємодії різних народів і культур, який є характерним для світової спільноти з кінця ХХ століття, вносить специфіку в комунікацію між людьми. Перш за все, вона пов'язана зі змінами в засобах спілкування: 1) внаслідок розвитку залізничних і автомобільних шляхів, авіаційного руху у планетарному масштабі у світі відбувається посилення міграційних процесів і виникає потреба у виробленні уніфікованих мовних засобів для міжкультурної комунікації; 2) створення і розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, в основі яких лежить використання штучної машинної мови, веде до формування специфічної мови Інтернет-комунікацій, що дозволяє користувачам Мережі, які належать до різних націй і етносів, розуміти один одного, використовуючи відповідні слова, знаки, символи, схеми тощо. У процесах такого міжкультурного спілкування люди впливають на свідомість і поведінку один одного, вчать розуміти внутрішній емоційний стан носіїв інших культур, виробляти спільні ідеї, інтереси, устремління тощо.

Такі процеси є притаманними всім локальним соціальним мережам. Проте кожна з них має і специфічні риси, пов'язані з віковими, гендерними, етно-національними та іншими особливостями учасників цих мереж. Відповідно до цього, в кожній із інформаційних мереж виробляються специфічні мовні слова, мовні вирази, знаки, за допомогою яких відбувається спілкування і взаєморозуміння між користувачами тієї чи іншої соціальної мережі. Йдеться про певну стандартизацію форм комунікативних дій, яка вимагає дотримання норм і правил, що регулюють побудову Інтернет-повідомлень, забезпечуючи успішну комунікацію в межах відповідної соціальної мережі.

Список літератури

1. Дротянко Л. Г. Мультикультуралізм комунікативних процесів у глобалізованому світі / Л. Г. Дротянко, В. О. Жолдоков // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1 (15). – К.: НАУ, 2012. – С. 5-8.
2. Маклюэн М. Понимание медиа: Внешние расширения человека / М. Маклюэн. – М.: «Гиперборея»; «Кучково поле», 2007. – 464 с.
3. Гусев С. С. Метафизика текста. Коммуникативная логика / С. С. Гусев. – СПб: ИЦ «Гуманитарная Академия», 2008. – 352 с.
4. Антіпова О. П. Соціокультурний простір інформаційної ери: взаємовплив природної та штучної мов: монографія / О. П. Антіпова. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет внутрішніх справ, 2013. – 176 с.
5. Артамонова Ю. Д. Текст СМІ в современной культуре: опыт философского анализа / Ю. Д. Артамонова // Язык средств массовой информации. – М.: Академический Проект; Альма Матер, 2008. – С. 248-263.
6. Дротянко Л. Г. Інформаційний простір і діалог культур в інтер'єрі ХХІ століття / Л. Г. Дротянко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1 (13). – К.: НАУ, 2011. – С. 5-8.
7. Дротянко Л. Г. Інформаційний простір і діалог культур в інтер'єрі ХХІ століття / Л. Г. Дротянко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 2 (16). – К.: НАУ, 2012. – С. 5-9.

8. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежбицкая; [пер. с англ. А. Д. Шмелева]. – М.: Язык славянской культуры, 2001. – 288 с.
9. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон; [пер. с англ. Т. Валимеева]. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2007. – 571 с.
10. Кастельс М. Интернет-галактика. Миркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / М. Кастельс; [пер. з англ.]. – К.: Видавництво Ваклер у формі ТОВ, 2007. – 304 с.
11. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее / Ф. Фукуяма. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2009. – 349 с.
12. Иванов Д. Общество как виртуальная реальность / Д. Иванов // Ъ Информационное общество: Сб. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – С. 355-427. – (Philosophy).
13. Лях В. В. Сучасне інформаційне суспільство: нові виміри людського існування / В. В. Лях // Інформаційне суспільство у соціально-філософській ретроспективі та перспективі. – К.: ТОВ «ХХІ століття: діалог культур», 2009. – С. 46-111.
14. Ороховська Л. А. Медіакультура як фактор безпеки розвитку мультикультурного суспільства / Л. А. Ороховська // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 2 (15). – К.: НАУ, 2015. – С. 49-53.
15. Ягодзінський С. М. Мовна гра як спосіб інституціалізації соціальних мереж / С. М. Ягодзінський // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1 (13). – К.: НАУ, 2011. – С. 88-92.
16. Оноприенко В. И. Понятие «информационная бедность» в контексте глобализации / В. И. Оноприенко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1 (13). – К.: НАУ, 2011. – С. 19-22.

References

1. Drotianko, L., Zholdokov, V. 2012. "Multiculturalizm komunikativnykh protsesiv u globalizovanomu sviti" [Multiculturalism of Communicative Processes in a Globalized World]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofii. Kulturolohiia*, 1 (15): 5-8.
2. Makliuen, M. 2007. *Ponymanye medya: Vneshnye rasshyreniya cheloveka [Understanding Media: The Extensions of Man]*. Moscow: «Hyperborea»; «Kuchkovo pole».
3. Husev, S. 2008. *Metafizyka teksta. Kommuniyativnaia lohika [Metaphysics of the text. Communicative logic]*. SPb: YTs «Humanyarnaia Akademyia».
4. Antipova, O. 2013. *Sotsiokulturnyi prostir informatsiynoi ery: vzaemovplyv pryrodnoi ta shtuchnoi mov [Socio-Cultural Space of the Informational Era: the Mutual Influence of Natural and Artificial Languages: monograph]*. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovskiy universytet vnutrishnikh sprav.
5. Artamonova, Yu. 2008. "Tekst SMI v sovremennoy kulture: opyt filosofskogo analiza" [Text of the Media in Modern Culture: the Experience of Philosophical Analysis]. *Yazyik sredstv massovoy informatsii*. Moscow: Akademicheskii Proekt; Alma Mater.
6. Drotianko, L. 2011. "Informatsiynyi prostir i dialoh kultur v interieri XXI stolittia" [Information space and dialogue of cultures in the interior of the XXI century]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofii. Kulturolohiia*, 1(13): 5-8.
7. Drotianko, L. 2012. "Informatsiynyi prostir i dialoh kultur v interieri XXI stolittia" [Information Space and Dialogue of Cultures in the Interior of the XXI Century]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofii. Kulturolohiia*, 2(16): 5-9.
8. Vezhbitskaya, A. 2001. *Ponimanie kultur cherez posredstvo klyuchevyih slov [Understanding Cultures through their Key Words]*. Moscow: Yazyik slavyanskoy kul'tury.
9. Hantington, S. 2007. *Stolknovenie tsivilizatsiy [The Clash of Civilization]*. Moscow: AST: AST MOSKVA.
10. Kastels, M. 2007. *Internet-galaktika. Mirkuvannya schodo Internetu, biznesu i suspilstva [The Internet Galaxy. Reflections on the Internet, Business, and Society]*. Kiev: Vidavnytstvo Vakler u formi TOV.
11. Fukuyama, F. 2009. *Nashe postchelovecheskoe buduschee [Our Posthuman Future]*. Moscow: AST: AST MOSKVA.
12. Ivanov, D. 2004. *Obschestvo kak virtualnaya realnost [Society as a Virtual Reality]*. Informatsionnoe obschestvo. Sb.- Moscow: ООО «Izdatelstvo AST».

13. Liakh, V. 2009. "Suchasne informatsiine suspilstvo: novi vymiry ljudskoho isnuvannia" [Modern Information Society: New Dimensions of Human Existence]. *Informatsiine suspilstvo u sotsialno-filosofskii retrospektyvi ta perspektyvi*. Kiev: TOV «XXI stolittia: dialoh kultur»: 46-111.

14. Orokhovska, L. 2015. "Mediakultura yak faktor bezpeky rozvytku multykulturnoho suspilstva" [Media culture as a factor of safe development of a multicultural society]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia*, 2 (15): 49-53.

15. Iahodzynskyi, S. 2011. "Movna hra yak sposib instytusializatsii sotsialnykh merezh" [The language games as mode institutionalization of the social network]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia*, 1(13): 88-92.

16. Onopryenko, V. 2011. "Poniatye «ynformatsionnaia bednost» v kontekste hlobalyzatsyy" [The Notion of "Information Poverty" in the Context of Globalization]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia*, 1 (13): 19-22.

Л. Г. Дротянко

КОММУНИКАЦИИ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ И ФЕНОМЕН МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМА

В статье исследуются проблемы взаимовлияния коммуникационных процессов в сетях Интернета и феномена мультикультурализма в условиях глобализации, существенно усиливающейся использованием информационно-коммуникационных технологий. Показано, что информационная революция охватила все сферы бытия социума, существенно повлияв на экономические, социально-политические, культурные трансформации, основой которых выступают коммуникационные процессы. Последние в значительной степени определяются функционированием Всемирной паутины, в которой формируются более локальные социальные сети. Огромные возможности ИКТ усиливают мультикультурные процессы в условиях глобализации. В то же время глобализация осуществляет обратное влияние на характер коммуникаций в социальных сетях Интернета.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, социальные сети, Интернет, социальные коммуникации, язык коммуникаций, мультикультурализм, глобализация.

L. Drotianko

SOCIAL NETWORKS COMMUNICATIONS AND MULTI-CULTURALISM PHENOMENON

Introduction states that the creation of the Internet leads to the unification of social networks' communication norms and rules, as well as to the development of an artificial language of communication. They facilitate the communication of different nations' representatives in the globalization and multiculturalism context. **The aim** of the article is to identify the mutual influence of communication processes in social information networks and the multiculturalism phenomenon. The socio-cultural approach **methodology** was used to study the social information networks communication peculiarities within the context of cultural transformations. The linguistic means of communication of cultural content were investigated through the method of cultural-semantic analysis. **Research results** substantiate that the language of communication in various Internet spheres social networks differ both in form and in content. However, the information and communication technologies language uses common characteristics such as emoticons, which affect emotions and feelings. Different information networks keep the same meaning for those characteristics, which makes them understandable for all users alike. The problems of social networks communication in the conditions of multiculturalism are also revealed. They relate to the existence of not one, but several variants of English language (American, Indian, Australian, etc.). **Discussion** deals with the research results of the philosophers and scientists who to some extent touched upon the problems of social networks communication such as S. Huntington, M. Castells, D. Ivanov, V. Lyakh, L. Orokhovskaya, V. Onoprienko, S. Yagodzynskiy. The differences between the results obtained by the author of the article and the indicated researchers are shown. **Conclusion** indicates that the use of computer information technologies lead to the Internet communications specific language formation. It allows the Network users to understand each other through the words, signs, symbols in multiculturalism environment. People learn to make common ideas and interests.

Keywords: information and communication technologies, social networks, Internet, social communications, language of communication, multiculturalism, globalization.

УДК 1 (091) 155.7

Л. Г. Конотоп

РЕЛІГІЙНА СВІДОМІСТЬ І СУБ'ЄКТИВНІСТЬ: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Анотація. Стаття присвячена аналізу релігійної свідомості, релігійного досвіду у взаємопов'язаності із суб'єктивністю людини. Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що сьогодення України демонструє поширення нетрадиційних релігійних культів та рухів. Тому особливо важливим постає питання щодо формування особистісно-сислової природи людини, її цінностей і смислів, її орієнтацій та життєвої спрямованості. У цьому зв'язку вводиться поняття «життєвого простору» людини. Йдеться про можливості розробки методології дослідження релігійної свідомості й релігійного досвіду, розкриття процесів формування релігійної свідомості як на індивідуальному рівні (в межах людської суб'єктивності), так і на рівні соціуму. Робиться висновок, що сучасний релігійний досвід містить у собі як когнітивно-афективний, так і регулятивний рівні. Дослідження сислової «завантаженості» релігійного досвіду передбачає ретельний аналіз суб'єктивності людини, її унікальної спрямованості та біографії, її внутрішніх детермінант.

Ключові слова: філософія, релігія, релігійний досвід, релігійна свідомість, людина, особистісно-сислова природа, соціум, духовність, орієнтації, цінності

Вступ

Сьогодення України характеризується постійними змінами в соціумі. Це пов'язано з нестабільною економічною і політичною ситуацією та військовими діями на східних територіях. Релігійна ситуація теж визначається певною мінливістю, що пов'язано з достатнім поширенням нетрадиційних релігійних культів та рухів у нашій

країні. Безперечно, релігія відіграє визначальну роль в ідеологічній підсистемі традиційного суспільства. Але ця роль змінюється в пост-традиційних соціальних системах, які ґрунтуються на іншому усвідомленні граничної абстракції. У певному розумінні динаміка граничної абстракції відбувається в такий спосіб, що поступово знищується відділення її конкретно-чуттєвих